

Boete voor onprofessioneel gedrag

Moeten onderwijsprofessionals zich in hun werk strikt aan de regels houden? Dat hangt ervan af. Onderwijsgevers fungeren als rolmodel voor hun leerlingen of studenten. Dus afwijking van de regels is niet zonder risico: slecht voorbeeld doet slecht volgen. Het kenmerk van een echte professional is dat hij (zij) de belangen van de cliënt voorop stelt. Soms staan professionals voor een dilemma. Moet ik strikt de regels volgen, terwijl ik weet dat het belang van de cliënt daardoor geschaad wordt? Maar sommige regels zijn uitdrukkelijk bedoeld om de belangen van de cliënt te beschermen. Het is dan onprofessioneel om die regels niet na te leven.

Zo worden in het hoger onderwijs regels gesteld over de termijn waarbinnen tentamens moeten worden nagekeken. Bijvoorbeeld binnen een termijn van vijftien werkdagen. Van de onderwijsprofessionals wordt verlangd dat ze die nakijktermijn niet overschrijden. Andere belangen moeten daarvoor wijken. Maar het vlees is zwak. En wie de kantjes eraf loopt, heeft slechts zachte drang van het opleidingsbestuur te duchten. In vele faculteiten wordt nauwelijks opgetreden tegen deze vorm van onprofessioneel gedrag.

Wat valt ertegen te doen? Van professionals wordt verwacht dat ze verantwoordelijk, competent en ethisch handelen. Ze maken aanspraak op een grote mate van autonomie in hun functie-uitoefening en dat betekent dat ieder voor zich het eigen handelen moet reguleren. Wat de naleving van de nakijktermijn betreft, is het dan belangrijk dat er duidelijk wordt afgesproken wie verantwoordelijk is voor het nakijkwerk en wie de eindverantwoordelijkheid draagt. Als het tentamenwerk in teamverband wordt beoordeeld, is het ook belangrijk dat er binnen het team duidelijke deadlines worden afgesproken.

Verder is het gewenst dat binnen een professionele organisatie (c.q. binnen het team van professionals) een 'ethische cultuur' bestaat, waarbij collega's elkaar aanspreken op onprofessioneel gedrag. Maar een voorwaarde voor dergelijke 'sociale controle' is dat het gedrag voldoende zichtbaar is. Wat de deadlines bij de tentamenbeoordeling betreft, moet overschrijding dus gemonitord en aan alle collega's (c.q. teamgenoten) bekend gemaakt worden.

Het opleidingsbestuur zou ook een webpagina kunnen inrichten waar overschrijdingen van de nakijktermijn gepubliceerd worden, zodat docenten ook voor studenten te kijk worden gezet in hun onprofessionele gedrag.

De Economische faculteit van de *Universiteit van Tilburg* kiest een hardere aanpak.¹ Het betrokken departement (vakgroepencluster) krijgt bij overschrijding van de nakijktermijn een boete van 2500 euro.² Dat is een korting van ruim 15% op de betaling die zij voor een geleverde cursus plegen te ontvangen. Hein Cuppen (Hoger Onderwijs Persbureau) heeft uitgezocht hoe dat precies in z'n werk gaat.³ Het idee blijkt al tien jaar geleden te zijn ingevoerd aan de zusterfaculteit in *Maastricht*. De boete is daar 5000 euro en deze wordt in rekening gebracht aan het opleidingsbestuur. Maar eerst wordt bij de betrokken docenten nagevraagd waarom ze te laat zijn. 'Bij ziekte en andere verzachtende omstandigheden worden er geen boetes opgelegd, al moet een vakgroep dan wel kunnen aantonen dat er serieus naar een oplossing is gezocht', zo licht de informant toe.

Uit een oogpunt van professionele beroepsethiek is het interessant dat het Maastrichtse faculteitsbestuur niet alleen de rechtstreeks betrokken docent(en), maar ook de betrokken vakgroep op het matje roept. Daarmee wordt tot uitdrukking gebracht:

- professionals behoren elkaar aan te spreken op de naleving van professionele verplichtingen; en
- indien een individueel lid van een professionele werkeenheden in gebreke blijft, moeten de collega's hun uiterste best doen de dreigende schade voor de cliënten alsnog te voorkomen.

Het Maastrichtse boetesysteem blijkt een krachtige preventieve werking te hebben: het faculteitsbestuur heeft de afgelopen jaren niet of nauwelijks boetes hoeven uit te delen. Maar het verhaal vertelt er niet bij welk percentage van de afgenomen tentamens de nakijktermijn 'wegens ziekte of andere verzachtende omstandigheden' overschreden is. In dat opzicht is het Maastrichtse systeem boterzacht.

Een heel andere benadering wordt gekozen door de Nederlandse Spoorwegen. Reizigers krijgen geld terug bij ernstige vertraging, ongeacht de oorzaak ervan (behalve bij ernstige overmacht, bijvoorbeeld als een deel van het land plat ligt door een stroomstoring). Naar analogie is het denkbaar dat de faculteit een deel van het collegegeld (1565 euro per jaar!) terugstort als zij de student niet de dienstverlening heeft geboden die hij of zij had mogen verwachten.⁴ Men zal moeilijk kunnen ontkennen dat studenten schade lijden als ze te lang in het onzekere worden gelaten over de vraag of ze hun tentamen gehaald hebben.

>>> *vervolg* >>>

Tot zover het financiële gedeelte. Een heel andere invalshoek is het *toezicht* vanuit hogere echelons van de onderwijsinstelling. Het faculteitsbestuur en het instellingsbestuur houden toezicht op de goede gang van zaken in het onderwijs en de examinering. Eén van de mechanismen om toezicht te houden is het instellen van een *klachtencommissie*. Studenten die concrete klachten hebben over de dienstverlening binnen hun opleiding, zouden daar aan de bel kunnen trekken. De commissie behandelt de klacht en adviseert de toezichthouder over eventuele maatregelen. Een dergelijke procedure zou een nuttige aanvulling zijn op de belangenbehartiging via medezeggenschapsorganen (de paritair samengestelde opleidingscommissie en de studentenvertegenwoordigers in besturen en raden) en op de bestaande beroepsprocedures (zoals het college van beroep voor de examens).

Met het inrichten van zo'n klachtenprocedure stapt men af van het idee (of de fictie) dat een instelling van hoger onderwijs een professionele organisatie is, die verankerd is in de professionele relatie tussen docent en student. Of zou je het anders moeten zeggen? Zo'n klachtenprocedure is de noodrem waaraan studenten kunnen trekken als de professionele organisatie haar professionele verantwoordelijkheden jegens hen verzaakt.

Wes Holleman

ethische kroniek 11-11-2008

<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

¹ <http://www.uvt.nl/univers/nieuws/0809/10/nakijken.html> (*Univers*, 5/11/2008).

² Dat wil vermoedelijk zeggen: de boete wordt opgelegd als de tentamencijfers pas na het verstrijken van méér dan vijftien werkdagen na de afname van het tentamen bij de geautomatiseerde studievoortgangsadministratie worden upgeload.

³ <http://www.profielen.hro.nl/?cid=&nid=501> (*Profielen*, 10/11/2008).

⁴ Vergelijk de motie *Niet-goed-geld-terug* van de kamerleden Besselink, Dibi en Koser Kaya, ingediend op 10/12/2007 en door een kamermeerderheid (SP, PvdA, GroenLinks, D66, PvdD, ChristenUnie, SGP) aanvaard op 18/12/2007. URL: <http://ikregeer.nl/static/pdf/KST113428.pdf>.